

УДК 37.018.54:75

асистент кафедри загальної психології Житнік Тетяна Сергіївна
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь)

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДЛЯ НУЛЬОВОГО КЛАСУ ДИТЯЧИХ ХУДОЖНІХ ШКІЛ (ЖИВОПИС, КОМПОЗИЦІЯ)

Аннотация. В статье описана методика развития художественно-творческой активности старших дошкольников средствами живописи и композиции; определено положительное влияние учебной программы для нулевого класса в условиях детской художественной школы на творческую активность в процессе художественной деятельности.

Ключевые слова: художественно-творческая активность, старший дошкольник, средства живописи, композиция.

Annotation. The article describes a development method of artistic and creative activity of the senior preschool children by means of painting and composition; a positive influence of the curriculum for the zero class in a children's art school conditions for creative activity in the process of artistic activity is described.

Keywords: artistic and creative activity, older preschoolers, means of painting, composition.

Вступ. Актуальність теми дослідження спричинена суперечністю між необхідністю розвитку художньо-творчої активності дитини, в якій є бажання самостверджуватися та творчо самовиражатися і недостатнім методичним забезпеченням в дитячих позашкільних образотворчих закладах. Актуальність досліджуваної проблеми пояснюється, насамперед, концептуальними поглядами на творчість як на вагомий компонент особистісної культури (Є.Бондаревська, Л.Коган, Т.Комарова, Н.Миропольська, О.Рудницька та ін.). Проблеми упровадження у практику роботи дошкільних закладів більш ефективних методів і прийомів творчого виховання присвячені праці українських дослідників, зокрема, О. Запорожець, О. Кононко.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті полягає у визначенні ефективної методики викладання образотворчого мистецтва дітям старшого дошкільного віку в умовах дитячих художніх шкіл.

Виклад основного матеріалу статті. Урахування вікових особливостей дитини старшого дошкільного віку, її сензитивності до певних видів художньої праці є головною умовою і метою навчальної програми. Методи мислення та алгоритм художньої праці старшого дошкільника на цьому віковому етапі його психофізіологічного розвитку є спонтанними. Причиною цього явища на думку багатьох видатних фахівців дитячої творчості є феномен "родинного чинника", закладеного у природі дитини. Малювання дитини є одним з головних чинників його гармонійного розвитку, в основі якого – підсвідомий акт для "вивільнення творчої енергії".

За типовими планами дитячих художніх шкіл навчальною програмою з образотворчого мистецтва передбачається вивчення таких предметів, як: "Композиція", "Рисунок", "Живопис", "Ліплення", що за планом мають однакову кількість навчальних годин. Враховуючи психофізіологічні

особливості дітей старшого дошкільного віку, ми надаємо перевагу вивченню основ та закономірностей композиції станкової та декоративної, із різною кількістю годин, що в цілому не позначиться на загальній кількості навчальних годин на рік. Викладач самостійно визначає послідовність вивчення предметів та їх комбінування. Предмети “Композиція”, “Рисунок”, “Живопис” мають різні основні розділи. Мета цих розділів – надання загального напрямку вивчення цих предметів через конкретні завдання. Структурна будова навчальних завдань традиційна для такого документа. До складу навчальної програми ми впровадили низку завдань, не апробованих у вітчизняній педагогіці. Це завдання зі спонтанного та абстрактного рисунку, малювання снів.

Пропонуємо тематичний план та зміст курсу до розділів – живопис, композиція станкова та декоративна.

Композиція (станкова)

№	Назва розділів, зміст завдання	Кількість годин
	I семестр. Розділ. Симетрія, асиметрія. Статика, динаміка, ритм	
1.	Малюнок із зображенням геостричних фігур	2
2.	Малюнок-колаж “Небувальщина”	2
3.	Малюнок-казка	2
4.	Асоціативна композиція	2
5.	Малюнок сновидінь	2
6.	Тематична композиція. Теплий колір	2
7.	Тематична композиція. Холодний колір	2
8.	Тематична композиція	2
	Разом годин за I семестр	16
	II семестр. Розділ. Контраст, нюанс. Домінанта, акцент	
1.	Малюнок “Небувальщина”	2
2.	Малюнок-казка	2
3.	Асоціативна композиція	2
4.	Малюнок сновидінь	2
5.	Тематична композиція	2
	Разом годин за II семестр	10
	Разом годин за рік	26

Композиція (станкова).

I семестр. Розділ: Симетрія, асиметрія. Статика, динаміка, ритм.

Завдання 1. Малюнок метелика із зображенням візерунку на крилах з геометричних фігур (“Парасолька”).

Мета: Ознайомлення з поняттями “симетрія, композиційна рівновага”.

Завдання 2. Малюнок-колаж “Небувальщина”. Зображення реальних тварин з використанням комбінаторики їх різних частин тіла (“Кавунове місто”, “Підводні фантазії”).

Мета: Розвиток образного мислення, художньої фантазії.

Завдання 3. Композиція на тему прочитаної казки “Маша та ведмеді” (“Рукавичка”, “Гуси-лебеді”, “Півень та мишенята”).

Проблеми сучасного педагогічного освіти.
Сер.: Педагогіка і психологія

Мета: Формування художньо-образного мислення засобами образотворчого мистецтва.

Завдання 4. Асоціативна композиція після попереднього прослуховування музичного твору відомого композитора.

Мета: Формування образно-асоціативних здібностей самовираження.

Завдання 5. Малюнок сновидінь “Я бачу кольорові сни”.

Мета: Формування здатності дитини виражати глибокі інтимні відчуття через абстрактне мислення.

Завдання 6. Виконати композицію на тему “Жар-птиця” (“Півень”, “Клоун”).

Мета: Ознайомлення з поняттям “теплі кольори” та їх образно-асоціативними можливостями в тематичному малюванні.

Завдання 7. Виконати композицію на тему “Снігова королева” (“Зимове вікно”).

Мета: Ознайомлення з поняттям холодні кольори та їх образно-асоціативними можливостями в тематичному малюванні.

Завдання 8. Тематична композиція “Я люблю своє місто” після екскурсій по місту, його цікавими місцями (“Тварини – наші друзі”). Під час екскурсій виконуються замальовки і фотоетюди.

Мета: Виховання почуття любові до свого міста як частини всієї Батьківщини; виховання почуття емпатії. Вироблення практичного алгоритму в роботі над тематичною композицією.

II семестр. Розділ: Контраст, нюанс. Домінанта, акцент.

Завдання 1. Малюнок небувальщини “Я – Котигорошко”, “Я – чарівниця”, і т. п. з використанням техніки колаж.

Мета: Розвиток образної уяви засобами образотворчого мистецтва.

Завдання 2. Композиція на тему прочитаної казки “Вовк і семеро козенят”. Бесіда після прочитаної казки, визначення героїв і антигероїв (“Івасик-Телесик”, “Ріпка”, “Федорине горе”).

Мета: Формування у дітей співчуття і співпереживання до всього живого на землі. Використання композиційних принципів “контрасту” або “нюансу” в тематичному малюванні.

Завдання 3. Асоціативна композиція на основі прослуховування музичного твору П.І. Чайковського “Пори року”. Короткий аналіз музичного твору.

Мета: Розвиток асоціативного мислення та його методів реалізації засобами композиції і живопису. Ознайомлення дітей з високими взірцями класичної музики.

Завдання 4. Малювання сновидінь “Уві сні я подорожую”.

Мета: Розвиток абстрактного мислення.

Завдання 5. Тематична композиція “Я і море”, “Я і місто” з інформаційним полем (“Танок диких людей”, “Коні, які швидко мчать”).

Мета: Ознайомлення з композиційним поняттям “домінанта” як організаційним початком; ознайомлення з можливостями прояву домінанти та акценту одночасно.

Композиція (декоративна)

№	Назва розділів, зміст завдання	Кількість годин
	I семестр. Розділ. Симетрія, асиметрія. Ахроматичні, хроматичні кольори	
1.	Композиція килима з листя різних порід	1
2.	Орнаментальна композиція. Ахроматична версія. Хроматична версія	2
3.	Орнаментальна композиція на основі комбінаторики сірників	2
4.	Петриківський розпис. Вправи	2
	Разом годин за I семестр	7
	II семестр. Розділ. Статика, динаміка, ритм. Контраст, нюанс, домінанта	
1.	Композиція килима у техніці "аплікація"	2
2.	Петриківський розпис	2
3.	Колаж із фроттажем	2
	Разом годин за II семестр	6
	Разом годин за рік	13

Композиція (декоративна).

I семестр. Розділ: Симетрія, асиметрія. Ахроматичні, хроматичні кольори.

Завдання 1. Композиція килима з листя різних порід дерев. Колаж.

Мета: Ознайомлення з основними векторами образотворчої площини. Осі, діагоналі, центр. Організація композиційної рівноваги аркуша.

Завдання 2. На основі натурних замальовок біоформ, виконати орнаментальну композицію простого ритму в ахроматичному варіанті. На основі натурних замальовок біоформ виконати орнаментальну композицію простого ритму у хроматичному варіанті.

Мета: Ознайомлення з принципами організації орнаментальної композиції методом простого ритму з використанням ахроматичних кольорів.

Завдання 3. На основі комбінаторики сірників (можна з кольоровими голівками сіри) виконати орнаментальну композицію з подальшою фіксацією її на клей.

Мета: Удосконалення знань, умінь у створенні композиції.

Завдання 4. Петриківський розпис. Освоєння окремих елементів розпису. Виконати декілька вправ для освоєння техніки мазку.

Мета: Формування навичок петриківського розпису.

II семестр. Розділ: Статика, динаміка. Ритм. Контраст, нюанс. Домінанта.

Завдання 1. На основі натурної тематичної постановки виконати композицію килимка в техніці "аплікація з тканини".

Мета: Освоєння техніки "аплікація з тканини".

Завдання 2. Петриківський розпис. Виконати закладинку для книги в техніці петриківського розпису.

Мета: Удосконалення техніки петриківського розпису.

Завдання 3. Колаж із фроттажем. Випадковість і контроль:

Проблеми сучасного педагогічного образования.
Сер.: Педагогіка і психологія

а) виконати на окремих аркушах паперу (папір повинен бути тонкий) зразки фроттажа фактури різного матеріалу (дерева, тисненої шкіри, малюнка лінолеуму, штукатурки, монет і т. п.). Малюнок можна виконати шляхом натирання гладкого скла, методом “сухого” пензлика, грифелем кольорового олівця, фломастером, вугіллям, графітом і т. п.

б) зразки фроттажа розірвати на невеликі шматочки, перемішати між собою і висипати на заздалегідь приготовлений чистий аркуш паперу. Отриману комбінацію зі шматочків фроттажа закріпити клеєм.

Мета: Ознайомлення з технікою колажа та фроттажа.

Живопис

№	Назва розділів, зміст завдання	Кількість годин
	I семестр. Розділ. Теплі та холодні кольори	
1.	Етюд листя дерев	1
2.	Етюд тканини з теплих кольорів	1
3.	Етюд тканини з холодних кольорів	1
4.	Тематичний натюрморт	2
	Розділ. Складний колір	
5.	Етюд натюрморту №1	2
6.	Етюд натюрморту № 2	2
7.	Трансформації натурної постановки (завдання №5)	2
	Разом годин за I семестр	11
	II семестр. Розділ. Кольоровий “контраст”, “нюанс”	
1.	Етюд натюрморту	2
2.	Етюд натюрморту	2
3.	Етюд тематичного натюрморту	2
	Розділ. Кольорова домінанта, акцент. Колорит	
4.	Етюд натюрморту	2
5.	Етюд натюрморту	2
6.	Натюрморт. Кольорова графіка	2
7.	Етюд квітів в умовах пленеру	2
	Разом годин за II семестр	17
	Разом годин за рік	25

Живопис.

I семестр. Розділ. Теплі і холодні кольори.

Завдання 1. Виконати етюди різних за кольором тону листя дерев на одному аркуші паперу.

Мета: Ознайомлення з технікою роботи акварельними фарбами.

Завдання 2. Виконати етюди фронтального розташування драпіровок з комбінації теплих кольорів.

Мета: Ознайомлення з поняттям “теплі” кольори у живописі.

Завдання 3. Етюди фронтального розташування драпіровок з комбінації холодних кольорів.

Мета: Ознайомлення з поняттям “холодні” кольори в живописі.

Завдання 4. Тематичний натюрморт “Дари осені” (“Осінні квіти”).

Мета: Закріплення поняття “теплі” та “холодні” кольори в техніці “масляна пастель”.

Розділ. Складний колір.

Завдання 5. Виконати натюрморт з набору плоских предметів у техніці “гуаш”. Фронтальна композиція при фронтальному освітленні.

Мета: Ознайомлення з поняттям складний колір. Освоєння навичок роботи з палітрою по деградації спектрального чистого кольору.

Завдання 6. Виконати етюд натюрморту з набору скляного посуду в техніці “акварель-лесування”.

Мета: Освоєння техніки “акварель-лесування”.

Завдання 7. Виконати трансформацію завдання №5 таким чином: пропустити через чорний колір усі кольори композиції шляхом їх змішування на палітрі. Як наочний приклад, постановку можна освітлити синьою лампою, при цьому проаналізувати із дитиною кольорову трансформацію, що відбулася в природі. Це завдання можна провести у вигляді гри, запропонувавши дітям подивитися на натуру через прозоре скло, забарвлене теплим або холодним кольором.

Мета: Ознайомлення з методами формування кольорової домінанти.

II семестр. Розділ. Кольоровий контраст, нюанс.

Завдання 1. Виконати етюд натюрморту, що складається з композиції теплих і холодних драпіровок, предметів, контрастних за кольором і тоном. Заняття проводити у вигляді гри “король теплого королівства фарб воює з королем холодного королівства фарб”.

Мета: Ознайомлення з образним сприйняттям кольору. Вивчення гармонії контрастних кольорів.

Завдання 2. Виконати етюд натюрморту з теплих і холодних кольорів за принципом “нюанс”. Пояснити дітям, щоб не воювати більше між собою королі вирішили бути схожими один на одного.

Мета: Ознайомлення з образним сприйняттям кольору. Вивчення гармонії нюанса за кольором.

Завдання 3. Виконати етюд тематичного натюрморту за принципом “контраст за кольором”; “нюанс за тоном” або навпаки (на вибір викладача).

Мета: Закріплення поняття кольоровий “нюанс”, “контраст” у живопису.

Розділ. Кольорова домінанта, акцент. Колорит.

Завдання 4. Виконати тематичний натюрморт “Різдво” з використанням у постановці карнавальних масок, новорічних іграшок, ляльок і т. п. Діти беруть участь у складанні композиції натюрморту. Робота виконується восковою пастеллю (“Карнавальні маски”)

Мета: Формування композиційного мислення, кольорової єдності і гармонії.

Завдання 5. Виконати натюрморт з чітко вираженою домінантою на тему “Старі речі” при точковому освітленні (свічка або газова лампа).

Мета: Ознайомлення з кольоровою домінантою як організуючим початком композиції.

Завдання 6. На основі завдання №5 виконати силуетну композицію з використанням обмеженої кількості кольорів (не більше трьох кольорів).

Мета: Освоєння техніки “кольорова графіка”.

Завдання 7. Виконати етюд весняних квітів в умовах пленеру.

Мета: Формування навичок натурального зображення в умовах пленеру.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведений огляд програми розвитку художньо-творчої активності, пропонуємо наступні висновки: до нульового класу приходять діти виключно здібні до художньої праці, які потребують

Проблемы современного педагогического образования.
Сер.: Педагогика и психология

додаткового часу для задоволення своїх творчих потреб та реалізації своєї творчої активності. Крім того, необхідно також враховувати, що на тлі системних занять практичні навички дитини швидко формуються так, як того хоче сам викладач. Вище зазначений спектр художньої діяльності в нашій програмі максимально охоплює його можливі види. Дитина може виявити свої здібності в одному або декількох з них, а завдання педагога методично вірно розвинути ці здібності, активізувати художньо-творчу діяльність.

Література:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку в Україні «Я у світі» / М-во освіти і науки України, Акад.пед.Наук України: Наук. Ред. та упоряд. О.Л.Кононко. 2-ге вид. – К.:Світлич, 2008. – 430с.
2. Виниченко В. Методические рекомендации по оценке результатов детского изобразительного творчества // Дошкольное воспитание, 1993, № 5. С. 41-43.
3. Голованова И.Л. Активизация творческих способностей дошкольников и младших школьников в процессе работы с различными художественными материалами / Дис. канд.пед.наук, - М., 1995. –150с.
4. Кучерявий О.Г. Педагогіка і психологія дитячої творчості (Аспект самоформування вмінь організовувати творчість дітей): Навчальний посібник / О.Г.Кучерявий . – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с.

УДК 378:81

кандидат педагогических наук, доцент.

Педагогика